

ČESKÁ REPUBLIKA

R O Z S U D E K

J M Ě N E M R E P U B L I K Y

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobce: **J. B.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 3. 11. 2008, č. j. 53 Cad 7/2008 – 53,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 2. 1. 2008, č. X, žalovaná odňala žalobci podle ustanovení § 56 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, od 2. 2. 2008 částečný invalidní důchod. V odůvodnění uvedla, že podle posudku Okresní správy sociálního zabezpečení Svitavy ze dne 14. 12. 2007 již žalobce nebyl částečně invalidní, neboť z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla jeho schopnost výdělečné činnosti o 10%, což nesplňovalo požadavky zákona o důchodovém pojištění na ponechání částečného invalidního důchodu.

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce dne 11. 3. 2008 žalobu.

Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 19. 8. 2008, č. j. 53 Cad 7/2008 - 29, žalobu zamítl. V odůvodnění soud uvedl, že ačkoliv se závěry Posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí Hradec Králové a Okresní správy sociálního zabezpečení Svitavy lišily v určení procentní míry poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti žalobce [posudková komise ji určila na horní hranici (20%),

kdežto okresní správa sociálního zabezpečení na dolní hranici (10%)], nebyl tento rozdíl pro závěr soudu významný, neboť se v obou případech jednalo o pokles, který nepostačoval k ponechání částečného invalidního důchodu. Soud proto podle § 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále s. ř. s.), žalobu jako nedůvodnou zamítl.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce (dále „stěžovatel“) kasační stížnost v níž namítal, že napadený rozsudek byl založen na nesprávném právním posouzení věci a soudní řízení bylo stíženo řadou procesních vad. Současně požádal soud o zaslání „formuláře na potvrzení osvobození do soudních poplatků a ustanovení zástupce“, neboť se domníval, že jsou u něj dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

Dne 27. 10. 2008 soudu došel žalobcem vyplněný formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“.

Usnesením ze dne 3. 11. 2008, č. j. 53 Cad 7/2008 – 53, Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích, zamítl žádost stěžovatele o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti. V odůvodnění soud uvedl, že z „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ zjistil, že žalobce je rozvedený a žije ve společné domácnosti s invalidní matkou. Pracuje jako nástrojář s průměrným měsíčním čistým výdělkem ve výši 12 617 Kč a vlastní dům postavený v roce 1936. Jiné hodnotnější movité či nemovité věci nevlastní. U banky má pohledávku ve výši 23 000 Kč a Ing. K. F. dluží 85 000 Kč. Vyživovací povinnosti ani jiné závazky žalobce nemá. Soud zkoumal, zda jsou u žalobce splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce a dospěl k závěru, že u žalobce tyto předpoklady dány nejsou. Uvedl, že podle § 9 odst. 2 ve spojení s § 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, odměna advokáta za jeden úkon právní služby činí v této věci 500 Kč. Jelikož o kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud zpravidla bez jednání, náklady žalobce, které by byl povinen platit, by tak byly tvořeny odměnou advokáta za dva úkony právní služby ve výši 1000 Kč (převzetí právního zastoupení, sepsání kasační stížnosti), dvěma paušálními náhradami hotových výdajů advokáta podle § 13 odst. 3 tohoto předpisu ve výši 600 Kč a v případě, že je advokát plátcem DPH, daní ve výši 304 Kč. Soud konstatoval, že za takovéto situace, kdy náklady řízení o kasační stížnosti zjevně nepřesáhnou 2000 Kč, nebylo možné dospět k závěru, že majetkové poměry žalobce s průměrným měsíčním čistým výdělkem ve výši 12 617 Kč, bránily žalobci v přístupu k soudu. Žalobce byl schopen platit náklady řízení o kasační stížnosti sám, soud proto návrh na ustanovení zástupce zamítl.

Proti tomuto usnesení podal stěžovatel včas kasační stížnost. Namítal, že soud nepravdivě tvrdil, že náklady na zastoupení právním zástupcem z řad advokátů v řízení o kasační stížnosti nepřesáhnou 2000 Kč. Uvedl, že se informoval u „erudovaného právního poradce“, který mu sdělil, že náklady na zastoupení advokátem by v této věci činily nejméně 9600 až 10 000 Kč. Stěžovatel by se tak po zaplacení služeb advokáta dostal do „krajní nouze“, neboť by mu po odečtení uvedené částky od jeho průměrného měsíčního

příjmu nezbyvalo ani nezbytné životní minimum. Mimo to soud nepřihlédl k dluhům, které „budou od stěžovatele vymáhány“. Na druhou stranu stěžovatelem vlastněný movitý majetek, jenž je nepatrné hodnoty, a starší dům, u kterého nebyla zjišťována hodnota, podle jeho názoru nemohly být důvodem pro zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce. Stěžovatel namítal, že soud pochybil, když nepřihlédl ke skutečnosti, že jsou jeho ekonomické možnosti limitovány „sníženou zdravotní schopností“ a péčí o přestárlou matku, s níž žije ve společné domácnosti, a kterou musí finančně i hmotně podporovat. Jelikož se soud podrobněji nezabýval skutečnou a aktuální finanční a zdravotní situací stěžovatele, došlo tímto postupem k porušení práva na spravedlivý proces. Stěžovatel dále namítal, že jej soud nepoučil o možnosti obrátit se na Českou advokátní komoru s požadavkem na ustanovení právního zástupce. Postupem soudu tak podle stěžovatele došlo k porušení jeho ústavou zaručených práv, konkrétně k porušení článku 36 odst. 1 a 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a článku 6 Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod, podle kterých má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy. Z výše uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti. Stěžovatel se v kasační stížnosti dovolával důvodů podle § 103 odst. 1 písm. a) a b) tohoto zákona.

Podle ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. lze kasační stížnost podat z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení.

Podle ustanovení § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s. lze podat kasační stížnost z důvodu vady řízení spočívající v tom, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemá oporu ve spisech nebo je s nimi v rozporu, nebo že při jejím zjišťování byl porušen zákon v ustanoveních o řízení před správním orgánem takovým způsobem, že to mohlo ovlivnit zákonnost, a pro tuto důvodně vytýkanou vadu soud, který ve věci rozhodoval, napadené rozhodnutí správního orgánu měl zrušit; za takovou vadu řízení se považuje i nepřezkoumatelnost rozhodnutí správního orgánu pro nesrozumitelnost.

Z obsahu soudního spisu Nejvyšší správní soud zjistil, že stěžovatel v podaném „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“ uvedl, že pracuje jako nástrojář s průměrným měsíčním čistým výdělkem ve výši 12 617 Kč, z pronájmu pozemku získává roční nájemné ve výši 14 765 Kč a vlastní dům postavený v roce 1936. Další hodnotnější movité či nemovité věci nevlastní. U banky má pohledávku ve výši 23 000 Kč a Ing. K. F. dluží 85 000 Kč. Je rozvedený a žije ve společné domácnosti s invalidní matkou. Vyživovací povinnosti a ani jiné závazky žalobce nemá.

Podle § 105 odst. 2 s. ř. s. musí být stěžovatel v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Podle ustanovení § 35 odst. 8 věty první s. ř. s. navrhovatel, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát; hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odst. 2 platí v takovém případě stát.

Podle ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. věty první, účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.

Nejvyšší správní soud předesílá, že podle jeho konstantní judikatury *v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, www.nssoud.cz).

Ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti je upraveno § 35 odst. 8 s. ř. s. Podle něj může být navrhovatel na návrh ustanoven zástupce, splňuje-li podmínky pro osvobození od soudních poplatků a je-li to potřeba k ochraně jeho práv. V ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. je specifikována podmínka osvobození od soudních poplatků, která je vymezena tím, že účastník požádá soud o osvobození od soudních poplatků a doloží, že nemá dostatečné prostředky. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Soudní řád správní v textu uvedených ustanovení upravil tři podmínky, které musejí být kumulativně splněny, aby mohl soud vyslovit závěr o ustanovení zástupce: 1. ustanovení zástupce je potřeba k ochraně práv navrhovatele, 2. podaný návrh není zjevně neúspěšný a 3. navrhovatel splňuje požadavky pro osvobození od soudních poplatků.

Pokud jde o první podmínku ohledně potřeby ustanovení zástupce k ochraně práv navrhovatele, Nejvyšší správní soud konstatuje, že v řízení o kasační stížnosti je podle citovaného § 105 s. ř. s. zastoupení advokátem povinné. Lze proto bez pochybností dospět k závěru, že ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti bude vždy třeba k ochraně práv stěžovatelů.

Vzhledem k druhé podmínce, že kasační návrh nemůže být zjevně neúspěšný, Nejvyšší správní soud uvádí, že i tato podmínka byla v daném případě splněna. Jak se již v minulosti vyslovil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 19. 12. 2007, č. j. 7 Afs 102/2007 - 72, „*Vlastnost „zjevně neúspěšného návrhu“, kterou zákonodárce vyjádřil pojmem „zjevně“, je třeba vykládat jako vlastnost návrhu seznatelnou „na první pohled“, jehož neúspěšnost je bez jakýchkoliv pochybností a dokazování zcela jednoznačná, nesporná a okamžitě zjiřitelná. Takovým „zjevně neúspěšným návrhem“ může být např.: opožděně podaná žaloba, opožděně podaná kasační stížnost; návrh na prominutí zmeškání zákonné lhůty, kterou nelze prominout; návrh, který je výslovně (bez meritorního posouzení charakteru a povahy*

žalobou napadeného úkonu) vyloučen z meritorního přezkoumání, jako je např. kasační stížnost proti usnesení o přerušení řízení. Naproti tomu o „zjevně neúspěšný návrh“ nejde tehdy, je-li „zjevnost“ závislá na předběžném zkoumání a posouzení povahy návrhu, jako tomu je např. u návrhu na vyslovení nicotnosti správních rozhodnutí.“ V posuzované věci nešlo o případ, který je v obecné rovině popsán v citovaném rozsudku. Uvedený návrh nebyl takového charakteru, který by „na první pohled“ a bez jakýchkoli pochybností prokazoval jeho neúspěšnost.

Třetí zásadní podmínkou nutnou pro ustanovení zástupce je skutečnost, že jsou u navrhovatele dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Tento požadavek je dále konkretizován v ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., které uvádí, že od soudních poplatků může být účastník osvobozen, požádá-li o to soud a doloží-li nedostatek prostředků. Navrhovatel je povinen soudu doložit skutečnosti pro které se domnívá, že nedisponuje dostatečnými prostředky. Na soudu je poté posouzení otázky, zda osobní, majetkové a finanční poměry účastníka tvoří předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a tím i možnost ustanovení mu zástupce soudem. Objektivní nedostatek finančních prostředků se nesmí stát překážkou přístupu k soudu.

Platný právní řád neobsahuje konkrétní kritéria pro zhodnocení nedostatku prostředků na straně navrhovatelů, proto je na uvážení soudu, aby tuto otázku v každém konkrétním případě individuálně posoudil. V souladu s názorem vysloveným Ústavním soudem, je na obecných soudech, aby zhodnotily, zda je konkrétní situace navrhovatele takového charakteru, jež odůvodňuje osvobození od soudních poplatků. Celkové zhodnocení všech okolností, které vypovídají o poměrech žadatele je tak věcí úvahy soudu a promítá se do závěru, zda je žadatel s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatky. Ve zmíněném usnesení ze dne 17. 8. 2000, sp. zn. IV. ÚS 271/2000, Ústavní soud konstatoval, že *„Rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a s ohledem na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy České republiky) Ústavnímu soudu nepřísluší přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti uplatněného nároku dospěl. Přiznané osvobození od soudního poplatku navíc může být kdykoliv za řízení, případně i se zpětnou účinností odejmuto, pokud se prokáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují nebo neodůvodňovaly.“*

Nejvyšší správní soud je shodně s Krajským soudem v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích, přesvědčen, že stěžovatel v době rozhodování krajského soudu netrpěl takovým nedostatkem finančních prostředků, který by mu bránil v přístupu k soudu.

Z obsahu výše zmíněného „Potvrzení o osobních, majetkových a výtěžkových poměrech“, vyplynulo, že stěžovatel vlastní rodinný dům postavený v roce 1936, má měsíční příjem ve výši 12 617 Kč, roční zisk z pronájmu pozemku ve výši 14 765 Kč, úspory ve výši 23 000 Kč a dluh ve výši 85 000 Kč. Vyživovací povinnosti ani jiné závazky žalobce nemá, z uvedených prostředků kryje jen náklady vlastních potřeb. Za této situace nelze než souhlasit s Krajským soudem v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích, že u stěžovatele nejsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a stěžovatel je schopen náklady spojené se zastoupením v řízení o kasační stížnosti nést z vlastních finančních prostředků.

Stěžovatel v kasační stížnosti namítal nepravdivost závěru soudu, že cena služeb advokáta bude v řízení o kasační stížnosti ve výši 2000 Kč a uvedl, že podle jím zjištěných informací se cena v tomto typu řízení pohybuje okolo 10 000 Kč. Nejvyšší správní soud uvádí, že ačkoliv se smluvní ceny služeb advokáta mohou opravdu lišit od cen mimosmluvních odměn uvedených v advokátním tarifu, a mohou být tedy vyšší než soudem uvedených 2000 Kč, nelze současně přisvědčit stěžovateli, že by pro něj tyto služby byly finančně nedostupné. Úkony advokáta v řízení o kasační stížnosti zpravidla zahrnují převzetí a přípravu zastoupení a písemné podání soudu, případně poradu s klientem. Jedná se o úkony zpravidla bez potřeby zastupování u soudního jednání, čemuž odpovídá i finanční nákladnost těchto úkonů. Ceny služeb se různí podle smluvní odměny advokáta a mohou se pohybovat od soudem uvedených 2000 Kč až po 10 000 Kč a více v závislosti na různých advokátních kancelářích. Výše odměny záleží na smluvním ujednání mezi klientem a advokátem. Měsíční příjmy stěžovatele ze závislé činnosti se spolu s rozpočítanými příjmy z nájmu pozemku pohybují těsně pod hranicí 14 000 Kč. Stěžovatel vlastní dům, nemusí proto platit nájemné za bydlení, a nemá ani jiné výdaje dané vyživovací povinností, či jinými závazky, mimo uvedený dluh. Celým svým příjmem tedy disponuje pouze na pokrytí svých životních nákladů. Současně není nutné, aby částku za zastupování stěžovatel hradil jednorázově z jednoho měsíčního příjmu, ale může ji rozložit mezi více příjmů. Při dané výši měsíčních příjmů stěžovatele, nelze než souhlasit s názorem krajského soudu, že prostředky stěžovatele postačovaly na pokrytí zastoupení v kasačním řízení. Obdobně se dříve vyjádřil i Nejvyšší správní soud (viz rozsudek ze dne 23. 2. 2006, č. j. 4 Ans 3/2005 – 148, rozsudek ze dne 29. 8. 2008, č. j. 4 Azs 53/2008 – 72).

Nejvyšší správní soud neakceptoval námitku stěžovatele ohledně tvrzeného pochybení krajského soudu, spočívající v neposkytnutí poučení o možnosti požádat o ustanovení zástupce Českou advokátní komoru. Poskytování takovýchto informací nepatří do sféry poučovací povinnosti soudu. Nejvyšší správní soud neshledal stěžovatelem tvrzené porušení článku 36 a 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. V rozsudku ze dne 22. 12. 2005, č. j. 4 Ads 48/2004 – 97, vyslovil Nejvyšší správní soud, že *„Soud postupuje v souladu se zákonem, zamítne-li žádost účastníka řízení o ustanovení zástupce proto, že účastník neprokázal své předpoklady pro to, aby byl osvobozen od soudních poplatků (§ 35 odst. 7 soudního řádu správního). Postup soudu v takovém případě není porušením práva na právní pomoc v řízení před soudy podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod; toto právo nemá charakter práva absolutního.“*

Podstatou osvobození od soudních poplatků, jakož i oprávnění žádat o ustanovení zástupce na náklady státu, je ochrana účastníka proti negativním dopadům do jeho ústavně zaručených práv, v tomto případě do práva na soudní ochranu a na přístup k soudu. Smyslem tohoto institutu není kompenzovat navrhovateli diskomfort způsobený jistou finanční zátěží spojenou se soudním řízením, ale garantovat přístup k soudu. Nejvyšší správní soud neshledal, že by stěžovateli jeho majetkové poměry bránily v přístupu k soudu.

Nejvyšší správní soud neshledal v postupu s Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích, pochybení, pokud jde o skutková zjištění, či právní posouzení věci.

Nejvyšší správní soud podanou kasační stížnost nepovažuje za důvodnou, a proto ji podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. ve spojení s § 120 téhož zákona tak, že žádný z účastníků nemá právo na jejich náhradu, neboť neúspěšnému stěžovateli náhrada nákladů řízení nepřísluší a žalovanému v souvislosti s řízením o kasační stížnosti stěžovatele právo na náhradu nákladů nenáleží ze zákona.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 24. dubna 2009

JUDr. Marie Turková

předsedkyně senátu